

Vijeća učenika

Praktični priručnik za voditelje vijeća učenika

impressum

naslov// Vijeća učenika - Praktični priručnik za voditelje vijeća učenika

izdavač// Mreža mladih Hrvatske

autori// Ana Preveden, Anamarija Sočo, Karlo Kralj

urednica// Monika Pažur

sudjelovali u izradi// Ilijana Ban (Gimnazija Nova Gradiška), Mirna Grbec (OŠ Tin Ujević), Sanja Hrvojević (OŠ S.S.Kranjčević), Petar Kelvišer (OŠ Stjepana Ivičevića), Maja Lisska (OŠ Frana Galovića), Alfreda Petani Grafina (Osnovna glazbena škola Pakrac), Iva Šišak (OŠ Mladost), Valentina Škledar (OŠ Belec i OŠ Bedenica), Svijetlana Škrobo (OŠ Dr. Stjepan Ilijašević), Davorka Šorak (Ekonomska i turistička škola Daruvar)

grafičko oblikovanje// Anamarija Sočo

Zagreb, 2015.

Ova publikacija nastala je uz potporu Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva kroz razvojnu suradnju u području centara znanja za društveni razvoj.

Mreža mladih Hrvatske najveći je savez udruga mladih i za mlade koji osnažuje mlade za aktivno i odgovorno sudjelovanje u društvu. Vijeća učenika jedan su od fokusa našeg rada već dugi niz godina jer se radi o važnom mehanizmu koji omogućuje učenicima da utječu na školsko okruženje i razviju vještine koje su potrebne za demokratsko društvo.

Kroz naš rad s učenicima i učiteljima, a osobito s voditeljima vijeća učenika, susreli smo s vijećima koja nailaze na brojne probleme u svom funkcioniranju u školama. Jedan od čestih problema jest upravo formiranje novog vijeća učenika svake godine. Često ni učenici ni voditelji ne znaju koja je njegova uloga ni kako je ostvariti. Iz tog razloga odlučili smo razviti edukativne materijale koje će voditelji i članovi vijeća učenika moći koristiti kao pomoć u radu vijeća svake godine.

Vijeća učenika – Praktični priručnik za voditelje vijeća učenika nastao je uz potporu Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva kroz razvojnu suradnju u području centara znanja za društveni razvoj. Uz priručnik je razvijen i edukativni film o vijećima učenika. Svrha ovih edukativnih pomagala jest omogućiti školama da ih koriste u procesu formiranja vijeća kako bi ona zaživjela kao neizostavan element razvoja demokracije u školama.

Ovim putem želimo uputiti zahvale desetorici učitelja, stručnih suradnika i ravnatelja koji su u travnju 2015. sudjelovali u radionici o radu vijeća učenika i svojim iskustvom i idejama uvelike doprinijeli sadržaju ovog priručnika.

Nadamo se da će vam priručnik biti koristan izvor inspiracije za vaše djelovanje i želimo vam uspješan rad vijeća učenika.

Monika Pažur
urednica

UČENIČKO ORGANIZIRANJE

Učenici kao najvažniji dionici odgojno-obrazovnog sustava

Suvremene teorije obrazovanja postavljaju učenika u središte odgojno-obrazovnog procesa. Učenici su najvažniji dionici sustava obrazovanja. Osim toga, učenici su i posebna društvena skupina koja ima pravo zastupati svoje interese i utjecati na odluke koje ih se tiču. Nažalost, njihova se uloga u praksi često potpuno zanemaruje ili marginalizira. Postoji zabrinjavajući manjak mogućnosti i veliki broj prepreka s kojima se učenici susreću u nastojanju aktivnog sudjelovanja u društvenim procesima. Ishod takve situacije je donošenje politika i strategija koje utječu na svakodnevni život učenika bez njihova sudjelovanja.

Potrebno je osnažiti položaj i status učenika kao glavnih dionika odgojno-obrazovnog sustava i osigurati okruženje u kojem će moći aktivno sudjelovati, ne samo u školi, već i u širem društvu na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Kao ključni akteri, učenici imaju pravo i obvezu zastupati svoja prava i interese te se uključiti u procese donošenja odluka, osobito u pitanjima koja se tiču odgoja i obrazovanja. Jedan od ključnih preduvjeta za to je učeničko (samo)organiziranje.

"U odgojno-obrazovnom sustavu, izraz *dionik* odnosi se na sve one koji imaju utjecaja na dobrobit i uspjeh škole i učenika, uključujući rukovoditelje, učitelje, stručne suradnike i drugo osoblje škole, učenike, roditelje i obitelji, članove lokalne zajednice i izabrane predstavnike poput članova školskog odbora ili lokalne, regionalne i nacionalne predstavnike vladi."

www.edglossary.org

Europa poznaje mnoge oblike organiziranja učenika, koji svi ciljaju zaštititi i promociji njihovih prava i interesa. Unatoč istom cilju, razlikuju se po načinu organiziranja, strukturi i djelokrugu rada. Možemo ih podijeliti u dvije široke skupine: neovisne učeničke organizacije i strukture ustrojene od strane škole ili neke druge institucije.

Prvu skupinu čine **učeničke udruge**. To su neovisne organizacije koje štite interese učenika i često djeluju po principu sindikata - osiguravajući određena prava i usluge svojim članovima. Osnovane su od strane učenika za dobrobit učenika te ih uglavnom vode učenici ili mlade osobe. Članstvo je otvoreno za sve učenike određene škole, a članovi među sobom biraju vodstvo. S obzirom da okupljaju veliki broj učenika i počivaju na demokratskim načelima, ove organizacije predstavljaju legitiman glas učenika u odnosu na donositelje odluka u školi i lokalnoj zajednici. Učeničke organizacije često su formalno registrirane, imaju pravnu osobnost te mogu raspolagati novčanim sredstvima. Lokalne organizacije umrežavaju se na regionalnoj i nacionalnoj razini pa tako u brojnim europskim zemljama postoje nacionalne učeničke organizacije koje su prepoznate kao važni partneri nacionalnim institucijama u kreiranju obrazovne politike i politika za mlade.

Druga skupina obuhvaća tijela poput **vijeća učenika**, učeničkih odbora ili parlamenata. Kao što je slučaj s vijećima učenika u Hrvatskoj, često se radi o tijelima koja su propisana zakonom i škole su ih obvezne ustrojiti. Njihova glavna uloga je osigurati poštivanje učeničkih prava i poboljšati komunikaciju između učenika, učitelja i rukovodstva škole. Takva tijela uglavnom su demokratski birana od strane učenika određene škole, a potom izabrani članovi među sobom biraju ili na drugi način identificiraju interne uloge (predsjednik, zamjenik, članovi odbora, zapisničar...). U nekim slučajevima tijelo se ne bira putem izbora već se svi zainteresirani učenici mogu uključiti. Vijeća učenika i slična tijela nisu neovisna i formalno registrirana, već je njihovo postojanje regulirano aktima škole. Često su organizirana kao izvannastavna aktivnost i imaju voditelja ili koordinatora iz redova učitelja ili stručnih suradnika. Takva tijela se mogu umrežavati na lokalnoj, regionalnoj ili nacionalnoj razini.

NEDOREČENI ZAKON

Problem ili prilika?

Osnivanje i djelovanje vijeća učenika u Hrvatskoj regulira članak 71. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 152/14). Njime je propisano da vijeće učenika čine predstavnici učenika svakog razrednog odjela, a način izbora i djelokrug rada vijeća učenika utvrđuje se statutom škole. Zakonom je također utvrđeno da predstavnik vijeća učenika sudjeluje u radu tijela škole kada se odlučuje o pravima i obvezama učenika, no njegov rad je savjetodavan, bez prava odlučivanja. Postojeći Zakon učenicima pridaje ulogu u funkcioniranju rada škole na način da se njihov glas može čuti prilikom donošenja odluka.

Članak 71.

- (1) U školi se osniva vijeće učenika koje čine predstavnici učenika svakog razrednog odjela.
- (2) Predstavnik vijeća učenika sudjeluje u radu tijela škole kada se odlučuje o pravima i obvezama učenika, bez prava odlučivanja.
- (3) Način izbora i djelokrug rada vijeća učenika utvrđuje se statutom škole.

Već površnim pregledom dotičnog članka postaje jasno da se radi o zaista šturoj i neodređenoj zakonskoj odredbi koja otvara vrata brojnim nedoumicama u svojoj praktičnoj primjeni. Odredba prema kojoj se procedura oko izbora i rada vijeća učenika utvrđuje statutom škole znači da su u praksi moguće, i zaista se manifestiraju, brojne razlike u načinu na koji se učenici biraju u vijeća te u tome što je točno njihova uloga i djelokrug rada.

Od škole do škole moguće je vidjeti raznorodne procedure putem kojih učenici postaju članovi vijeća, od izravnog imenovanja od strane učitelja do demokratskih izbora koje organiziraju i provode sami učenici. Što se tiče djelokruga rada vijeća učenika, i u tom području uočava se velika raznolikost prakse. U nekim školama djelovanje vijeća učenika počinje i završava s povremenim ceremonijalnim sastancima, dok drugdje članovi vijeća sudjeluju u projektima, odlučuju o dijelovima školskog kurikulumuma ili daju mišljenje o izricanju disciplinskih mjera.

Druga odredba članka 71., prema kojoj predstavnik vijeća učenika sudjeluje u radu tijela škole kad se odlučuje o pravima i obvezama učenika, podložna je raznim tumačenjima s obzirom da nije jasno koje su to točno odluke koje se tiču prava i obveza učenika. Može se reći da se sve odluke vezane za odgojno-obrazovni proces i institucije nužno odražavaju na položaj učenika i njihova prava, bilo da se radi o uređenju sanitarnih prostora škole, odabiru destinacije za izlet, odluci o broju razrednih odjela ili zapošljavanju učitelja.

Iako ne postoji sustavno praćenje provedbe ove zakonske odredbe, podaci iz recentnih istraživanja ukazuju na razlike u njezinoj provedbi koje se kreću od potpunog zanemarivanja sudjelovanja učenika u radu školskih tijela, preko provedbe toga da predstavnik svakog razrednog odjela dobije informacije sa sjednica razrednih ili učiteljskog vijeća koje se odnose na učenike tog razrednog odjela, do slučajeva gdje predstavnik vijeća učenika sudjeluje na sjednicama razrednih i učiteljskog vijeća ili školskog odbora.

Nedorečenost zakonske odredbe o vijećima učenika pokazala se u praksi uglavnom kao nepovoljan čimbenik za razvoj i rad vijeća učenika. Mnoga vijeća učenika nefunkcionalna su tijela osnovana samo kako bi se zadovoljio zakonski imperativ. Često nimalo ne doprinose demokratizaciji škole te pasiviziraju učenike umjesto da ih potaknu na aktivno sudjelovanje. Međutim, mnogi svijetli primjeri pokazuju nam da ne mora biti tako. Škole imaju veliku autonomiju u stvaranju pozitivnog okruženja za razvoj funkcionalnih vijeća učenika kroz svoje interne akte. Kroz statut i pravilnik o vijeću učenika škole imaju otvorene ruke u odlučivanju o načinu njihova rada. Stoga je potrebno iskoristiti tu mogućnost te osnažiti ulogu vijeća učenika i povećati njegovu važnost u životu škole i lokalne zajednice.

Kako osnažiti ulogu vijeća učenika

Ravnatelj treba:

- ▶ promicati kulturu suradnje i sudjelovanja na razini cijele školske zajednice;
- ▶ osigurati financijske, vremenske i druge resurse za usavršavanje voditelja vijeća učenika, ali i samih članova vijeća za kvalitetnije obavljanje svojih zadataka u vijeću.

Voditelj vijeća učenika:

- ▶ osnaživati članove vijeća kroz edukaciju o aktivnom sudjelovanju i suradnju s drugim školama i vijećima učenika u svrhu razmjene iskustava i znanja;
- ▶ prenositi znanje i informacije mentoriranjem manje iskusnih od strane iskusnijih članova vijeća učenika, ali i između voditelja vijeća i učenika te voditelja vijeća i ravnatelja te ostalih stručnih suradnika i nastavnika u školi;
- ▶ poticati suradnju s lokalnom zajednicom i organizacijama civilnog društva;
- ▶ povećati vidljivost mogućnosti i važnosti utjecaja učeničkog vijeća na život u školi te konkretnih rezultata njihovog rada.

ULOGA I DJELOKRUG RADA VIJEĆA

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi jednim člankom u šturim crtama propisuje osnivanje vijeća učenika, a zadatak škole je da u svom statutu utvrdi djelokrug njegova rada. Zbog nedorečenosti zakonske odredbe i nedostataka potpore školama kroz informiranje i edukaciju u tom području, mnogi školski rukovoditelji i ostali djelatnici ne razumiju ulogu vijeća učenika. To često vodi do osnivanja nefunkcionalnih vijeća koja ne ispunjavaju svoju primarnu svrhu, a to je **zastupanje prava i interesa učenika**. Cilj djelovanja vijeća učenika je unaprijediti položaj učenika, prvenstveno unutar škole, ali i van odgojno-obrazovnog sustava.

Ulogu vijeća učenika moguće je detaljnije razložiti na nekoliko komponenti:

1. Zaštita i promicanje osnovnih prava učenika

Štititi osnovna prava učenika znači osigurati da se osnovni društveni principi primjenjuju i na učeničku populaciju, poput osiguranja slobode govora, prava na udruživanje, zabrane kolektivne kazne i slično.

2. Zaštita i promicanje odgojno-obrazovnih interesa učenika

Štititi odgojno-obrazovne interese učenika prvenstveno znači osigurati dostupnost i kvalitetu obrazovanja, i to tako da obrazovna ustanova zadovoljava minimalne uvjete kvalitete, tako da se osigura besplatno osnovno obrazovanje, da je srednje obrazovanje dostupno svima pod jednakim uvjetima, da se osigura obrazovanje prema određenim standardima, uključujući slobodan izbor roditelja, kvalitetne programe, slobodu od cenzure i priznanje učenika kao subjekta prava. Jedna od važnijih komponenti dostupnosti i kvalitete obrazovanja jest njegova prilagodljivost različitim skupinama djece i mladih. Primjerice, to se može postići kroz utjecaj na pedagoške metode učitelja ili način na koji se provode ispiti iz pojedinih predmeta.

3. Zaštita i promicanje kvalitetnog školskog okruženja

Možemo reći da kvalitetno školsko okruženje obuhvaća fizičku i psihološku dimenziju. Ono se postiže kroz osiguranje kvalitetnih fizičkih uvjeta u kojima se provodi nastava i vannastavne aktivnosti (školska zgrada, oprema...), kao i osiguranje pozitivne atmosfere u cijeloj školskoj zajednici, izostanak nasilja, diskriminacije i slično.

4. Zaštita i promicanje ekonomskih interesa učenika

Štititi ekonomske interese učenika znači, između ostaloga, zagovarati smanjenje troškova vezanih za obrazovanje, povećanje financijske potpore učenicima (stipendije, subvencioniranje udžbenika) ili popuste na usluge i proizvode koje učenici često koriste, poput školske prehrane, gradske knjižnice ili javnog prijevoza.

5. Zaštita i promicanje društvenih interesa učenika

Učenici ne pohađaju školu samo zbog obrazovanja nego i zbog socijalizacije i pripadnosti društvenoj zajednici škole. Zbog toga što nisu financijski neovisni ili zbog toga što žive u maloj sredini koja ne nudi mnogo sadržaja, brojni učenici nemaju priliku sudjelovati u zabavnim ili kulturnim aktivnostima. Stoga vijeća učenika mogu organizirati aktivnosti i događanja, poput sportskih natjecanja, koncerata ili zabava, kako bi učenici mogli smisleno i kvalitetno provoditi slobodno vrijeme.

6. Poticanje i omogućavanje aktivnog sudjelovanja svih učenika u životu škole i lokalne zajednice te u rješavanju problema u društvu na lokalnoj i globalnoj razini

Vijeće učenika ne mora svoje djelovanje ograničiti samo na rješavanje problema koji su usko povezani s položajem učenika već se može posvetiti istraživanju i rješavanju širih društvenih pitanja koji utječu na učeničku populaciju, poput siromaštva, zaštite okoliša, borbe protiv diskriminacije, društvene pravde, migracija i slično. Kroz svoje aktivnosti i projekte, vijeće učenika može uključiti i druge učenike te se povezati s akterima u lokanoj zajednici.

Kako bi uloga vijeća učenika bila što jasnija učenicima i ostalim akterima u školi, osobito ravnateljima i voditeljima vijeća, važno je jasno definirati njegov djelokrug rada u statutu škole. S obzirom na ustaljenu formu statuta koja ne trpi dugačke formulacije, poželjno je donijeti detaljniji akt, poput poslovnika o radu vijeća učenika, koji će obuhvatiti sve odredbe nužne za uspješno osnivanje i rad vijeća.

IZBOR VIJEĆA UČENIKA

Vijeće učenika se osniva na samom početku školske godine i time preuzima odgovornost za zaštitu i promicanje prethodno navedenih prava i interesa učenika.

Već spomenuta zakonska nedorečenost dozvoljava raznolike procedure izbora članova vijeća i osnivanja vijeća učenika - od izravnog imenovanja do pravih demokratskih školskih izbora. Praksa najrjeđe bilježi slučajeve demokratskih izbora vijeća učenika, no jednako tako su rijetka vijeća učenika koja uspijevaju ostvariti svoju stvarnu ulogu. Ta su dva čimbenika uvelike povezana tako što utječu jedan na drugoga - način izbora vijeća oslikava njegovu važnost, ugled i utjecaj te se isti nakon izbora oslikava i u samom radu vijeća. Kako bi bili uspješni i dugoročno polučili željene rezultate, izbor vijeća učenika treba pratiti slika, ali i realitet njegove važne uloge u školskom životu. Škola u to vrijeme više nego ikad treba iskazati svoju podršku sudjelovanju i uključivanju svih njezinih učenika u pripremu i realizaciju izbora, onoliko koliko organizacijske mogućnosti i način funkcioniranja škole to dozvoljavaju.

Koraci u procesu izbora za vijeće učenika

- ▶ informiranje cijele školske zajednice
- ▶ kandidiranje zainteresiranih učenika
- ▶ provedba izbora

Informiranje cijele školske zajednice

Najprije na red dolazi informiranje svih učenika, učitelja i ostalog školskog osoblja od strane ravnatelja o izborima i procedurama na kojima se temelje. Ako je moguće, u taj je proces najbolje uključiti i bivše članove vijeća učenika te dati ovoj fazi izbora vršnjačku perspektivu. Ovaj je dio izbora važan kako bi upoznao učenike o ulozi vijeća učenika te ih motivirao da se kandidiraju za članove vijeća učenika i dobro razmisle o kandidatima za koje žele glasovati.

Tu je moguće koristiti različite alate informiranja - kraća predavanja, radionice, školsku radio stanicu, profil škole i/ili vijeća učenika na društvenim mrežama, internetsku stranicu škole, pano u školskom hodniku, školsku knjigu obavijesti, letke, plakate i slično.

Faza informiranja u početku ima ulogu dati opću sliku važnosti vijeća i procesa koji učenike očekuje, a zatim ima ulogu informirati o procedurama i načinu samih izbora koji će uslijediti.

U nekim školama učenici, ovisno o organizaciji škole, njegovoj veličini i sl. svake godine dogovaraju i drugačiji, prilagođeni način izbora kako bi osigurali najbolju moguću zastupljenost svih interesnih podskupina učenika te škole (rodnu i dobnu ravnopravnost, jutarnju i popodnevnu smjenu, različite obrazovne smjerove i slično).

U stvarnosti, iskustva govore kako se ovaj dio procesa izbora uglavnom preskače, čime se gubi bitan motivacijski moment važan za cjelokupni školski kolektiv.

Kandidiranje zainteresiranih učenika

U drugoj fazi slijedi kandidiranje zainteresiranih učenika za vijeće učenika. Ovisno o tome biraju li se predstavnici svakog razreda, biraju li se po dva predstavnika svakog razreda ili se bira određeni broj učenika iz škole bez obzira na razred vodeći se kriterijem zastupljenosti svih dobnih skupina ili obrazovnih smjerova na primjer, organizira se i proces kandidiranja. Moguće je da učenici izrade svoje plakate i letke ističući svoju kandidaturu, organiziraju debate i sučeljavanja, kraća predstavljanja pred razredom na satu razredne nastave i slično. Naravno, što i kako razlikovat će se od škole do škole.

Važno je poticati diskusiju o motivaciji kandidata i njihovom viđenju razvoja škole, suradnje svih dionika i zaštite i promicanja prava svih učenika. Naravno, iako su ovo sve iznimno bitna pitanja, neophodno je zadržati prikladnu neformalniju atmosferu te dozvoliti elemente zabave i opuštenosti u načinu rada.

Ovdje je moguće uključiti i roditelje, a kako bi se i njih motiviralo da pozitivno utječu na učenike potičući na sudjelovanje one koji za time iskazuju interes i gradeći tako kulturu sudjelovanja kako unutar škole, tako i van nje. Iako postoje primjeri u kojima je vidljivo kako je moguće izbore organizirati na ovakav način, praksa pokazuje kako se uglavnom radi o direktnom delegiranju kandidata u učeničko vijeće od strane razrednog nastavnika. Najčešće su to učenici s najboljim ocjenama i ujedno predstavnici razrednog odjeljenja. Sve to ne doprinosi ugledu vijeća učenika budući da šalje sliku kako u njemu mogu sudjelovati samo "najbolji" te kako to tijelo nije zamišljeno da bi zagovaralo i promicalo prava svih učenika, nego da je to mjesto za izabrane. Ponekad se tako događa da oni doista motivirani učenici ne dobiju priliku. Također, radi se o delegiranju odgovornosti učenicima bez razumijevanja što ne može

Provedba izbora

Same izbore, odnosno glasovanje za kandidate, jednako kao i kandidiranje, moguće je organizirati na različite načine. Pa tako imamo primjere škola koje izrađuju glasačke kutije i listiće

Nastavnici ponekad zaziru od glasovanja glasačkim listićima iz razloga što ih nekolicina učenika ne ispunjava prema dogovoru, ispisuju na njih neprikladne poruke i slično. Ipak, važno je osvijestiti kako je to nešto sasvim uobičajeno te da je dobar način uvijek fokusirati se na sam rezultat koji su postigli oni koji su glasovanje odradili prema protokolima. Na taj način se važnost pridaje njima, kao i kandidatima koji su izabrani za članove vijeća učenika, a sam proces glasovanja time neće pretrpjeti veću štetu. Usmjerimo li fokus na sve ono što može poći po krivu u procesima tajnog glasovanja, radi sporadičnih slučajeva zanemarujemo sasvim kvalitetan mehanizam legitimnog izbora.

Rezultate glasovanja je važno objaviti javno kako bi se zadržala transparentnost procesa, te se zatim najavljuje njihova konstituirajuća sjednica.

Članovi vijeća učenika su (demokratski) izabrani predstavnici svakog razrednog odjela škole. Često su to predsjednici razrednih odjela, s obzirom da nije jasno razgraničena uloga predsjednika razreda i člana vijeća učenika. U manjim školama ponekad se biraju dva ili čak više članova iz jednog razreda u vijeće učenika, kako bi se dobio veći i reprezentativniji broj učeničkih predstavnika. Ipak, u pravilu se radi samo o jednom razrednom predstavniku. S obzirom na tu ustaljenu proceduru, u praksi se događa da neki zainteresirani i motivirani učenici ne mogu sudjelovati u radu vijeća jer nisu bili izabrani. Međutim, ne postoji nikakva prepreka da se bira više razrednih predstavnika ili da se omogući zainteresiranim učenicima status pridruženih članova vijeća iako nisu bili izabrani.

ŠTO I KAKO RADI VIJEĆE

Tipovi aktivnosti, redovni rad vijeća, načela i vrijednosti djelovanja

Početak školske godine, nakon provedenih izbora, vijeće učenika službeno se osniva na svojoj prvoj sjednici. Tom prigodom biraju se članovi koji preuzimaju dužnosti unutar vijeća (predsjednik, zamjenik, i dr). Da bi se uspostavila uspješna suradnja među članovima vijeća – učenicima koji predstavljaju različite interese, vjerojatno se međusobno ne poznaju i različitih su godina – potrebno je usuglasiti pravila rada. Vijeća obično usvajaju dokument koji obuhvaća zajednički dogovor o radu – sve ono što im je potrebno kako bi kvalitetno surađivali i ispunjavali svoju ulogu.

Dio pravila rada može biti i dogovor o načelima i vrijednostima na kojima počiva rad vijeća i koje vijeće promiče: kolegijalnost, poštovanje, empatičnost, odgovornost, etičnost, solidarnost, iskrenost, uvažavanje i prihvaćanje drugog i različitog, ravnopravnost, sudjelovanje u donošenju odluka, jednakost u odnosu na druga tijela škole, povjerenje, prijateljstvo i zajedništvo.

Na prvoj sjednici članovi vijeća među svojim redovima biraju predsjednika, zamjenika predsjednika, a ponekad i zapisničara te blagajnika. Predsjednik je u pravilu i predstavnik vijeća učenika u drugim tijelima škole. Kako bi rad vijeća bio učinkovit i transparentan potrebno je jasno definirati uloge i odgovornost predsjednika, njegova zamjenika te možebitnih drugih funkcija. S obzirom na prirodu planiranih aktivnosti, korisno je formirati timove ili radne skupine unutar vijeća koje će se operativno baviti pojedinim zadacima.

U praksi se često javljaju poteškoće u radu vijeća, osobito u osnovnim školama, zbog prevelike razlike u godinama članova vijeća. Potrebe, interesi i mogućnosti za sudjelovanje zaista se mogu uvelike razlikovati kod učenika prvog i učenika osmog razreda. Kako bi sudjelovanje u radu vijeća bilo smisljeno, ispunjavajuće i korisno svim članovima, moguće je organizirati rad vijeća u dvije skupine, za učenike od prvog do četvrtog razreda te za one iz viših razreda. U tom je slučaju nužno osigurati stalan kanal komunikacije između dvije skupine s ciljem informiranja, koordinacije djelovanja te stvaranja grupne kohezije.

Jednako je tako važno pažljivo isplanirati aktivnosti koje će vijeće učenika provoditi u tekućoj školskoj godini, kroz donošenje plana rada ili akcijskog plana. On bi morao zrcaliti potrebe učenika i lokalne zajednice te bi trebao biti usklađen sa školskim kalendarom s obzirom da aktivnosti vijeća uključuju i druge članove školske zajednice. Plan rada treba biti ostvariv i realističan. Nema pretjeranog smisla osmisliti preambiciozan plan koji nije moguće provesti zbog nedostatka vremena ili materijalnih i ljudskih resursa.

Bitno je da su svi ovi dokumenti nastali od strane samog vijeća učenika, a nikako prepisani ili preuzeti od prošlih generacija. To, jednako kao i svi prethodno opisani pozitivni primjeri procesa izbora, kandidiranja i slično, doprinose osjećaju njihova suvlasništva nad onim što vijeće učenika jest i što ono čini, kao i osjećaju motiviranosti i odgovornosti za unaprjeđenje kvalitete života učenika i djelatnika u školi.

Na početku svoga rada, članovi vijeća učenika trebali bi se upoznati sa svim važnim dionicima i donositeljima odluka u školi i lokalnoj zajednici te sa relevantnim školskim aktima i propisima vezanim za odgojno-obrazovni sustav.

Redovni rad vijeća učenika odvija se putem sjednica ili sastanaka koji bi se trebali održavati na redovnoj osnovi, barem jednom mjesečno. Naravno, u većini slučajeva priroda aktivnosti i dinamika rada vijeća diktiraju gušći raspored pa su ponekad potrebni i tjedni sastanci cijelog vijeća ili nekih njegovih timova. Sastanke uglavnom saziva predsjednik vijeća učenika, a poziv bi trebao uključivati dnevni red. Jedna od najvažnijih zadaća vijeća učenika je uspostava i održavanje stalne komunikacije s učenicima i drugim tijelima škole. To je osnova redovnog rada vijeća. Članovi vijeća služe kao most između učenika i drugih dionika škole – upoznaju vijeće s potrebama, problemima i uspjesima svog razrednog odjela, a jednako tako informiraju svoje razredne kolege o zaključcima sjednica vijeća učenika i drugih školskih tijela, primjerice na satovima razredne zajednice.

Mnoga vijeća učenika odlično rade svoj posao, ali uvijek je moguće unaprijediti svoj rad. Dobar način za to je učenje kroz razmjenu iskustava s drugim vijećima učenika. Uspostava suradnje s drugim vijećima učenika omogućit će prijenos dobrih praksi što može obogatiti i povećati kvalitetu rada uključenih vijeća. Osim toga, suradnja povećava zagovarački potencijal vijeća. To osobito ima smisla kad se radi o vijećima učenika iz istog grada ili, primjerice, vijećima iz dvije škole koje dijele istu zgradu. Vrlo je vjerojatno da će učenici tih škola imati iste ili slične probleme i da su načini na koje koji mogu riješiti te probleme isti ili slični. Kod zagovaranja, kao i kod mnogih drugih stvari, snaga je u brojevima. :-)

Na koji način vijeća učenika štite i promiču prava i interese učenika? Što vijeća konkretno rade? Moguće je svrstati sve njihove aktivnosti u dvije glavne kategorije djelovanja:

- ▶ djelovanje usmjereno na donositelje odluka,
- ▶ djelovanje usmjereno na učenike i zajednicu.

Djelovanje usmjereno na donositelje odluka

Odluke o položaju učenika u rukama su brojnih dionika - donositelja odluka. Učitelji kontroliraju nastavni proces i pedagoške metode, ravnatelji upravljaju svim pitanjima škole, a lokalne, regionalne i nacionalne vlasti donose propise i zakone. Kako bi unaprijedili položaj učenika, vijeća moraju utjecati na te (i druge) donositelje odluka. To čine kroz zagovaranje, lobiranje i drugo političko djelovanje. Međutim, prvi korak je poznavanje potreba. Da bi bili što bolji predstavnici svog razreda, članovi vijeća učenika trebaju kontinuirano i proaktivno ispitivati i oslušivati potrebe i prijedloge svojih kolega te ih prenositi na sjednicama vijeća. Na toj razini se formuliraju konkretni prijedlozi za rješavanje identificiranih problema koje predstavnici vijeća učenika potom iznose donositeljima odluka i zagovaraju njihovu provedbu. Na lokalnoj razini to može podrazumijevati sastanke s ravnateljem, učiteljem ili gradonačelnikom, sudjelovanje na sjednicama drugih tijela škole, poput učiteljskog ili školskog vijeća. Ta tijela bi također trebala tražiti očitovanja vijeća učenika po svim pitanjima koja ih se izravno tiču, primjerice davanje prijedloga za školski kurikulum (projekti, ekskurzije, kulturna djelatnost škole), uređenje učionica, dopune i izmjene kućnog reda, kreiranje jelovnika, nova infrastrukturna ulaganja i slično.

- ▶ ispitivanje potreba učenika u školi i lokalnoj zajednici
- ▶ sastanci s ravnateljem i učiteljima
- ▶ sudjelovanje na sastancima učiteljskoj i školskog vijeća
- ▶ sastanci s predstavnicima lokalne vlasti (primjerice s gradonačelnikom)
- ▶ rad s medijima

Djelovanje usmjereno na učenike i zajednicu

Vijeće učenika može organizirati vlastite aktivnosti i projekte koji odgovaraju na potrebe učenika, škole ili lokalne zajednice. Dobrih primjera ima jako puno - vijeća učenika diljem Hrvatske pokreću i provode brojne aktivnosti koje uključuju druge učenike i školsku zajednicu, a često surađuju i s akterima van škole: ekološki projekti, humanitarne akcije, edukacije, aktivnosti obilježavanja važnih datuma, pokretanje školskih klubova, volontiranje u zajednici, sudjelovanje u kulturnoj i javnoj djelatnosti škole, uređenje škole i školskog okoliša, inicijative za unapređenje lokalne zajednice (primjerice, izgradnja parkinga za bicikle ili uvođenje spremnika za recikliranje otpada). Vijeća učenika također djeluju s ciljem mijenjanja mišljenja i stavova u školi i u javnosti. Kad se radi o pitanjima poput, primjerice, nasilja ili diskriminacije u odnosu među učenicima, između učenika i učitelja ili u široj zajednici, potrebno je mijenjati stavove pojedinaca. Vijeća učenika to mogu činiti kroz informiranje i edukaciju ili rad s medijima.

- ▶ ekološki i "zdravi" projekti
- ▶ humanitarne akcije
- ▶ obilježavanje važnih datuma
- ▶ školsko volontiranje (u školi i lokalnoj zajednici)
- ▶ pokretanje školskih klubova
- ▶ uređenje škole i školskog okoliša
- ▶ kampanje
- ▶ radionice na teme nenasilja
- ▶ projekti vršnjačke podrške (učenici za učenike)

Ako želite saznati više o primjerima kvalitetnih i korisnih školskih projekata, predlažemo vam da proučite publikaciju **Knjiga dobrih ideja** u izdanju Foruma za slobodu odgoja. Sigurno ćete pronaći inspiraciju.

MOTIVACIJA I KOMPETENCIJE ZA RAD U VIJEĆU UČENIKA

"Učenici su pasivni" ili "Učenike ništa ne zanima" – ovakve izjave često čujemo u medijima, ili iz usta političara, školskih rukovoditelja i djelatnika pa i od samih učenika. No to nije istina. Većina učenika angažirana je u nekoj vrsti izvanškolskih aktivnosti, a nijednom učeniku nije svejedno u kakvom se položaju nalazi i želio bi da mu bude bolje. Ako nisu uključeni u rad vijeća učenika, moguće je da su zauzeti drugim aktivnostima ili jednostavno ne vide kako vijeće može poboljšati njihov položaj u školi i lokalnoj zajednici.

Da bi se učenici uključili u rad vijeća i ostali dugoročno angažirani, moraju biti nečim motivirani. Različite osobe motiviraju različite stvari, primjerice upoznavanje novih ljudi, borba protiv nepravde, rad u timu, stjecanje iskustva, pohvala, altruizam, stjecanje položaja ili statusa, natjecanje, učenje novih stvari, ljutnja, osjećaj dužnosti i tako dalje. Svaki razlog za uključivanje validan je razlog ako vodi pozitivnom djelovanju. Na primjer, važno je prepoznati i ne nagrađivati u praksi prilično čestu „motiviranost“ za sudjelovanjem u vijećem učenika jer ono ponekad podrazumijeva izostanak s nastave.

Ključan preduvjet za uključivanje u rad vijeća je razumijevanje njegove uloge i svrhovitost djelovanja. Dakle, informiranost. Često se u praksi pokazuje da su vijeća učenika prazne forme koje postoje samo kako bi se ispoštovao zakon, a učenici ne znaju čemu vijeće služi i nije im jasna njegova uloga. Ako učenik vidi da se njegov rad na području zaštite i unapređenja prava i položaja učenika shvaća ozbiljno od strane drugih dionika, da ima svrhu i da donosi rezultate, postoji veća vjerojatnost da će dugoročno biti aktivno angažiran.

Nekoliko savjeta voditeljima vijeća kako utjecati na motivaciju učenika za rad u vijeću

1. Uvijek pitajte za njihovo mišljenje

Voditelj vijeća važna je karika u radu vijeća, a ponekad, pogrešno, i najvažnija. Uloga voditelja je iznimno važna i njegov utjecaj ogroman pa je lako upasti u zamku serviranja gotovih rješenja. Voditelj vijeća trebao bi stvoriti uvjete i sigurno okruženje u kojem će učenici moći kompetentno iznijeti svoje mišljenje i donijeti autonomnu odluku.

2. Nemojte upasti u zamku formalizma

Nemojte "ubiti" sastanke vijeća učenika pretjeranim formalizmom. Iako postoje procedure koje je potrebno slijediti, važno je u tome ne pretjerati. Da bi sastanci vijeća učenika bili stimulativni koristite metode koje će potaknuti učenike na aktivnost.

3. Potičite razgovor, razmjenu i iznošenje mišljenja.

Cilj je da na sastancima vi govorite što manje, a učenici što više. Jedna od važnih uloga voditelja vijeća je da facilitira razgovor, diskusije i razmjene ideja među učenicima.

4. Stvorite siguran prostor i budite dostupni

Učenici bi se u svojoj ulozi članova vijeća trebali osjećati sigurno i ugodno. Trebali bi biti sigurni da ćete im pomoći u slučaju da u svom radu naiđu na problem i da ih nećete osuđivati ili kažnjavati ako se ne slažu s vama ili s drugim članovima vijeća te da svoj stav mogu izreći jasno i glasno.

5. Dajte im zadatke

Ponekad je u to teško povjerovati, ali učenici su u pravim okolnostima sposobni napraviti čudesne stvari. Pitajte ih za mišljenje o tome što bi željeli raditi, pobrinite se da dobro razumiju svoj zadatak i pustite ih da rade.

6. Pohvalite ih i nagradite

Jako je bitno da svi članovi vijeća znaju da se njihov trud prepoznaje i cijeni. Svi vole čuti pohvalu. Na taj način pomažete izgraditi samopouzdanje i samopoštovanje učenika, što je jedna od osnovnih ljudskih potreba. Pohvaliti ih možete jednostavnim riječima zahvale i potpore, a škola im može dodijeliti i službene pohvalnice na kraju školske godine. Još kad bi se za vijeće učenika organizirao izlet! J

7. Ukažite na pogreške

Nemojte kritizirati učenike. Ukažite na propust ili problem, pojasnite ukoliko je potrebno te pokušajte pronaći način kako situaciju popraviti. Dajte im priliku da isprave svoju pogrešku tako da ponovno pokušaju obaviti zadatak uz vaše ili nečije pojašnjenje ili pomoć. Kad netko u timu pogriješi to je dobra prilika za zajedničko učenje.

Za uspješan rad u vijeću, uz motivaciju, važne su i određene kompetencije koje omogućuju učenicima da se uhvate u koštac s ulogom koju trebaju ispuniti i sa zadacima koje trebaju izvršiti. Neka od poželjnih znanja, vještina i stavova koje bi učenici trebali posjedovati su: komunikacijske vještine, vještine radu u timu, poznavanje školskog okruženja (učenici i drugi dionici, školska tijela, propisi...), vještine javnog nastupa, umijeće zagovaranja, organizacijske vještine, razvijen osjećaj odgovornosti, empatije i pravde...

Vijeće učenika savršeno je okruženje za razvijanje ovih i drugih važnih kompetencija koje su potrebne za rad u vijeću, ali i za život. Kroz kvalitetan rad vijeća, učenici stalno uče i grade sebe kao kompetentne osobe i građane. Škola bi također trebala omogućiti članovima vijeća da pohađaju odgovarajuće edukacije, bilo u okviru škole ili u lokalnoj zajednici. Moguće je ostvariti partnerstvo s nekim organizacijama civilnoga društva u zajednici koje pružaju takav tip edukacije.

Važan dio strukture vijeća učenika je i stručni voditelj vijeća. On u pravilu dolazi iz redova učitelja ili stručnih suradnika škole, a pitanje njegove točne uloge također otvara prostor brojnim nedoumicama. U praksi voditelj vijeća preuzima razne uloge – onu koordinatora, inicijatora, organizatora, motivatora, supervizora, facilitatora, mentora... Jednako kao učenici, i voditelji često nisu sigurni što i kako bi trebali raditi s vijećem učenika niti posjeduju kompetencije potrebne za takav angažman. Tu je uloga ravnatelja ključna – oni bi trebali dobrom raspodjelom zaduženja učitelja i stručnih suradnika odabrati najadekvatnije osobe za voditelje vijeća. One bi trebale biti motivirane za taj angažman i biti spremne za ulaganje u sebe kroz dodatno osposobljavanje. Nažalost, u praksi mnogi učitelji postaju voditelji vijeća bez prave motivacije, samo kako bi "popunili satnicu", a neki od njih za svoj rad uopće nisu plaćeni. Sve to ukazuje na činjenicu da se često rad vijeća učenika i njegova uloga na razini škole ne doživljava ozbiljno pa stoga nije ni čudno što veliki broj njih postoji samo kako bi se ispunila forma. Želimo li snažna vijeća učenika koja smisleno djeluju, potrebno je ulagati u njihove voditelje. Škole trebaju osigurati tehničku, stručnu i logističku pomoć za obavljanje voditeljskog posla te omogućiti kontinuiranu edukaciju.

VIDLJIVOST VIJEĆA UČENIKA

Vijeća učenika ponekad rade iznimne stvari za dobrobit učenika i lokalne zajednice, a da je s time malo tko upoznat, čak ni njihovi kolege iz razreda. Donosimo nekoliko jednostavnih ideja kako poboljšati vidljivost rada vijeća učenika:

- ▶ posvetite vijeću učenika jedan dio internetske stranica škole (postavite vijesti o provedenim aktivnostima, plan rada vijeća učenika, popis članova vijeća s funkcijom i kratkom biografijom, najave događanja, foto galeriju...);
- ▶ iskoristite učenički pano u hodniku škole ili kutak u školskoj knjižnici i postavite informacije i događanjima, najave sjednica i događanja, pozive na zajednička druženja i aktivnosti i slično;
- ▶ ako se vijeće učenika izborilo za neku fizičku stvar koja poboljšava kvalitetu života učenika, poput parkinga za bicikle, novih zrcala u WC-u škole ili automata sa zdravim grickalicama, postavite na to naljepnicu s tekстом "Za ovo je zaslužno vijeće učenika";
- ▶ izradite i podijelite letke o vijeću i njegovim aktivnostima;
- ▶ iskoristite školske novine za promociju vijeća, a možete se javiti i lokalnim medijima - javno predstavite rad vijeća na danu škole ili danu grada;
- ▶ izvijestite nekoliko puta godišnje o radu vijeća na učiteljskom vijeću, vijeću roditelja i školskom odboru;
- ▶ iskoristite školsku oglasnu knjigu za najavu aktivnosti vijeća učenika.
- ▶ stupite u kontakt s lokalnim udrugama mladih koji o vijeću mogu objaviti vijest na svojim internetskim stranicama ili čak dogovoriti s njima buduću suradnju.

Ovi jednostavni načini osiguravaju vidljivost djelovanju vijeća učenika, ukazuju na njihovu ulogu, važnost pitanja kojima se bave, motiviraju ih na daljnji kvalitetan rad, te ukazuju na to kako je moguće utjecati na promjene. Jednako tako šalje i njima i ostalim učenicima i djelatnicima škole, roditeljima i lokalnoj zajednici kako posjeduju kapacitet potreban za društveno djelovanje.

korisni izvori

Edukativni film o vijećima učenika

<https://vimeo.com/144339181>

Učenička vijeća - Sudjelovanje učenika u procesima donošenja odluka

<http://www.mmh.hr/files/ckfinder/files/Ucenicka%20vijeca.pdf>

Knjiga dobrih ideja

<http://www.fso.hr/wp-content/uploads/2015/02/knjiga-dobrih-ideja.pdf>

Kompas - Priručnik za odgoj i obrazovanje mladih o ljudskim pravima

<http://media.cgo-cce.org/2013/10/KompasMNE.pdf>

Kompasito - Priručnik za odgoj i obrazovanje djece o ljudskim pravima

<https://goo.gl/Y5jSOs>

Lonac - Dnevnik ljubitelja dijaloga

<http://goo.gl/HRchQF>

korištena literatura

Babić i sur. (2009): Učenička vijeća - sudjelovanje učenika/ica u procesima donošenja odluka, Mreža mladih Hrvatske, Zagreb

Bazerkovska i sur. (2009): A Manual for School Students, OBESSU

Materijali nastali tijekom radionice Mreže mladih Hrvatske o vijećima učenika, 10.-11. travnja 2015. u Zagrebu

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 152/14)

